

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на **Димитър Александров Митев** на тема: **„Основни тенденции и трансформации на влиянието на кадрите на тоталитарната ДС върху ръководствата на държавни и други институции в Република България (1990 – 2018 г.)”**, представен за присъждане на образователната и научна степен **„доктор”** по научната специалност **3.3 Политически науки**

доц. д-р Стойчо П. Стойчев

1. Структура на дисертацията

Представеният за защита дисертационен труд се състои от **четири глави**, от които една уводна, списък с използваната литература и приложения. Текстът, без приложенията е събран в **289 страници**. **Първата глава (33 страници)** задава вижданията на автора за актуалността на темата и приносния характер на свършената работа. В нея са поместени прегледът на научната литература, някои от основните работни дефиниции и методологическият подход към разработването на изследователския въпрос. Във **втората глава (53 страници)** е представено описание на работата на ДС преди и след промените в структурно и кадрово отношение. Обсъдено е мястото на службата в институционалната рамка на Република България, взаимодействието ѝ с другите публични институции и основните клонове на политическата власт, а накрая и взаимодействието със сходни служби на други държави, основно СССР. **Третата глава (19 страници)** показва в бройки присъствието на бивши сътрудници на ДС в различните клонове на властта, банковата и финансовата сфера, приватизираните предприятия, образователната система, медиите, религиозните организации, дипломатите, политическите партии и кандидати и представителството

на интереси. Източниците, използвани от дисертанта са докладите за определяне на принадлежност на *Комисията за разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия (КРДОПБГДСРСБНА)*. В последната глава (**63 страници**) на базата на мрежовия подход се търси отговор на въпроса какво е конкретното влияние на различни по вид мрежи от бивши агенти на ДС върху формирането и функционирането на различни сфери от публичния живот в България след 1990 г.

Идеите на дисертанта са обобщени в **заключение (8 страници)**. Справката за използваната литература съдържа: **18 научни статии и монографии** на български, **62 медийни публикации** на български и **28 статии, монографии и доклади** на английски език. В **две приложения** са показани: справка за проверените и установени лица, съгласно докладите на КРДОПБГДСРСБНА за периода 2008 – 2017 г. и справка от НАЦИД за защитените дисертации на теми, сходни със защитаваната по настоящата процедура.

2. Съдържателен преглед на работата

2.1. Актуалност и дисертабилност

В контекста на съвременните политологични изследвания върху влиянието на неформалните институции, мрежи и практики върху публичните политики, институции и механизми за вземане на решения, оформящи цели под полета в политологията като теориите за *фасадната демокрация, завладяната държава, политическата корупция* и др., **поставената тема за дисертационно изследване е актуална и дисертабилна**. В национален план, поставената задача надхвърля собствено научната актуалност, като има **важно политическо и обществено значение**: да се обясни влиянието на добре организирани и структурирани неформални мрежи върху възникването и

функционирането на съвременните политически, икономически, юридически, културни и др. елити в България. Да покаже опосредстваната през тези мрежи (на бившата ДС) обвързаност на индивидуалните представители на тези елити един с друг и поотделно, отвъд публичните им ангажменти в понякога противостоящи политически организации и формално независими една спрямо друга институции. Тези характеристики не се отнасят единствено до българския случай и работата може да влезе в диалог с подобни изследвания на сходни национални случаи от региона на Източна и Югоизточна Европа.

2.2. Времени и пространствени ограничения

Макар да няма експлицитно посочени ограничения, от текста става ясно, че основния фокус на изследването е върху влиянието, оказвано от кадрите на бившата ДС върху съвременния общественно-политически живот в България след 1990 г. Препратките към периода преди промените са свързани със структурната и кадрова политика на ДС, като фактор за формиране на умения и компетентност на нейните кадри, които се използват по време на прехода.

Проблемно в това отношение е **липсата на съдържателни ограничения** в изследвания проблем. Разнообразното проникване, но и на практика всевъзможните форми на влияние, което кадрите на ДС могат да оказват върху институциите, в които са установени след 1990 г., правят изследователското поле твърде обширно и аморфно. Обоснованото свеждане на *изследваното влияние* до няколко типологични форми би спомогнало за систематичността на анализа в много голяма степен.

2.3. Теоретичен подход и концептуализация

В контрапункт на липсващите съдържателни ограничения, литературният обзор е дефинитивно сведен до публикации, свързани с ролята на кадрите на бившата ДС в

посткомунистическите институции, за което е представена и нарочна справка за защитените дисертации на сходна тематика. Дисертантът ситуира изследването си в **научната литература** по проблема, като прави обзор по **тясно дефинирани критерии**. Той класифицира подходите в **българската научна и публицистична традиция** като: а) изследователски (архивно-документални); б) биографичен (дефиниран от автора като „идеализиращ“ или „нормализиращ“) и в) журналистически. Тези три подхода са определени от дисертанта като фрагментарни и е изведена необходимостта от холистичен метод в изследването на ролята, която кадрите на ДС имат при формирането и функционирането на ръководствата на посткомунистическите институции в България. Прегледът на **чуждата научна литература** е ограничен до три концептуализации: **декомунизация, лустрация и преходно правосъдие** в общото политологично направление на транзитологията.

В рамките на предложения литературен обзор дисертантът би могъл експлицитно да изведе **теоретично обяснение на изследователския си въпрос**. То е заменено от нормативни оценки, присъстващи общо в целия текст, като концептуализациите на лустрацията и декомунизацията не са инструментализирани в аналитичната част на дисертацията. От по-съществено значение е отсъствието на литературен преглед по понятията **елит, мрежа, преход и непублична политика**. Те са ключови за изследването, по тях има пространни дебати в политологичната литература и са базисни за теоретичното осмисляне на поставения проблем (как по време на *прехода, мрежа* от кадри на ДС, участва в създаването на съвременните *елити* и моделира поведението на ръководените институции *непублично*, в дисонанс с публичния интерес). Пряко следствие от този дефицит например е Глава IV, в която дисертантът описва девет вида мрежи по направления, когато всъщност мрежите проникват тези направления кръстосано по дефиниция. Дори може да става дума за

една мрежа на ДС, проникнала в условно девет сфери на българския общественно-политически, икономически и социален живот и конкурираща се с подобни на нея неформални социални структури.

2.4. Методология

Дисертацията използва два метода на анализ: **кабинетно проучване** на публикации от различен порядък и **вторичен анализ на емпирични данни** – докладите на КРДОПБГДСРСБНА върху първичния източник на данните, самите архивни единици, до които дисертантът няма достъп. Макар този подход да е често срещан в българската политологична литература, дескриптивният анализ в Глава III би бил значително облекчен от **систематизирането на данните в табличен вид**, с общи категории (числа се четат по-лесно в таблици, по-лесно се забелязват тенденции и закономерности). Това би позволило използването на статистически методи за описание на данните и регистриране на корелации.

Методологически интересен е отказът на дисертанта от провеждането на първоначално планирана емпирична работа – интервюта с бивши кадри на ДС. В заключението се споменава, че след проведени пет броя такива интервюта, авторът се е отказал да провежда други и не използва направените в текста си, но не дава изследователски мотиви за това.

2.5. Резултати

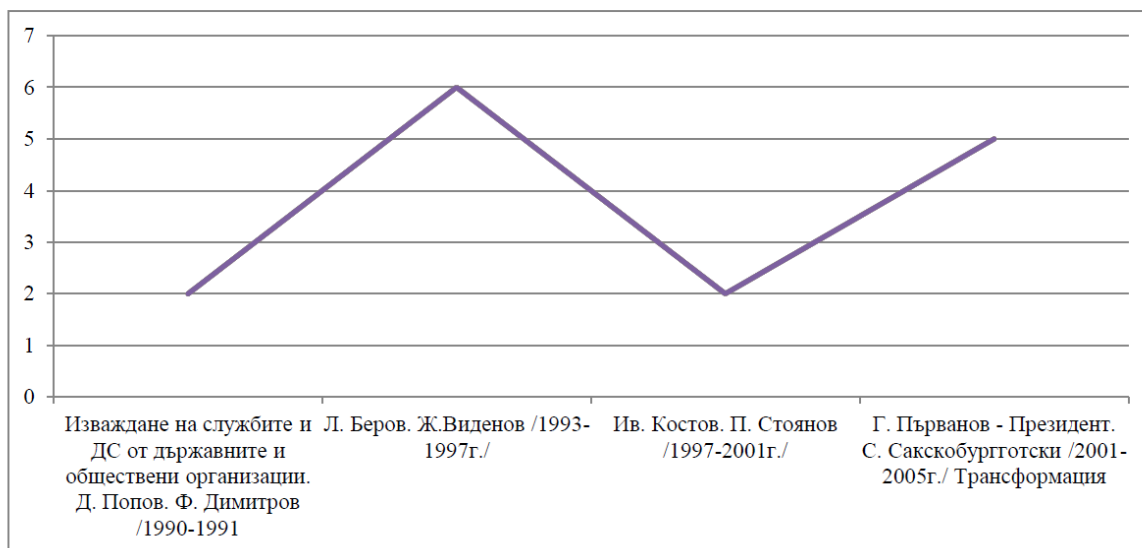
В резултат от работата си, дисертантът успява да открие „**три основни етапа** в развитието на присъствието и влиянието на бившата ДС върху българския политически, обществен и икономически живот.“:

- 1990 – 1998 етап, в който залпово са освободени голям брой служители на ДС, които действайки некоординирано, създават хаотично „множество групи за политически и икономически натиск.“;
- 1998 – 2001 – свиване на групировките и тяхната консолидация около единен център;
- 2001 – 2017 етап на трансформиране на влиянието на бившите служители на ДС в различни форми на икономическа власт и засилен натиск върху съдебната система и медиите.

Динамиката на „присъствието“ е обобщена в приложената графика, която онагледява успеха, с който бившите кадри на ДС проникват в ключови сфери на държавно-политическия и икономическия живот на страната. Дисертантът маркира **секторите на концентрация** в тези сфери: „банки, приватизация, законодателство, външна политика). Основното заключение от постигнатите резултати е, че

„в крайна сметка големите грешки на прехода – като поземлената реформа, масовата приватизация, масовото разпускане на кадри на ДС от държавни структури са взети като решения от обърканата политическа класа – законодателния орган на държавата. След 2001 г., когато „Шайката“ поема задкулисният контрол над държавата решенията са в голям процент техни. Не бива да твърдим, че след 2001 г. кадри на ДС управляват страната, защото това би обидило почтените, честни и защитавали държавата ни кадри на ДС. „Шайката“ е микс от алчни, свръхамбициозни и безскрупулни лица, за които властта и парите са основни цели, за постигането, на които методите са всякакви.“

**Степен на влияние на кадрите на ДС върху политическия и обществен живот в
България**

3. Заключение

Дисертацията на Димитър Александров Митев на тема: „Основни тенденции и трансформации на влиянието на кадрите на тоталитарната ДС върху ръководствата на държавни и други институции в Република България (1990 – 2018 г.)” отговаря на установените в България изисквания за получаване на образователната и научна степен „доктор” по специалност „Политология” и препоръчвам да му бъде присъдена.

03/05/2019 г.

/п/

София

доц. д-р Стойчо П. Стойчев